

Šv. Jurgio bažnyčia Vokietijos pakrašty, Danijos pasienyje.

A. Petraitytės nuotraukos

Academia Baltica vėl pakvietė į Sankelmarką...

Astrida Petraitytė

Jau susiformavusi manoji tradicija: kartą metuose nuvykti į Danijos pasienyje, už Flensburgo, įsikūrusią Sankelmarko akademiją – tai apibendrintas keliašakės institucijos pavadinimas; ji aprėpia ir Šlėzvingo-Holšteino, ir Europos akademijas, ir Academia Baltica. Būtent pastaroji bent kartą metuose surengia trims Baltijos valstybėms arba Rytprūsių tematikai skirtą tridienį seminarą, kuriame pranešimus skaito ir Vokietijos, ir pristatomų šalių mokslininkai, skiriama laiko auditorijos klausimams bei diskusijoms.

Kai aptariama Baltijos šalių problematika, keletas Lietuvos, Latvijos, Estijos atstovų pakviečiami dalyvauti svečių teisėmis (padengiant jiems kelionės išlaidas, išskaitant palyginti nedidelį dalyvio mokestį) kartu su vokiečių klausytojais, sumokančiais pilną prabangaus (ir dvasinę – gaunamą žinių, ir materialinę – apgyvendinimo, maitinimo su visom kavutėm) renginio kainą. Kadangi vokiečių kalba, kuria vyksta seminaras, nėra „populiari“ (turbūt ne tik Lietuvoje), o kelias iki Sankelmarko tolimas, pretendentų į suteikiamas privilegijas nebūna daug, tad ypatingos „konkurencijos“ netenka patirti (tuo teko pačiai įsitikinti, skleidžiant žinią apie seminarą tarp „vokiečiakalbių“, raginant pretenduoti).

Ištikusi pandemija, kaip žinia, buvo uždariusi ir europinių valstybių sienas, masiniai renginiai netrumpą laiką drausti. Sankelmarko akademija karantininėmis sąlygomis gerokai apribojo savo veiklą, vis dėlto jos visai nenutraukė – pereita prie „online“ seminarų, paskaitų. Teko išklausti (sėdint namie ant sofos) paskaitų ciklą, skirtą probleminei tapatybės (skirtingos valstybinės priklausomybės įvairiais istoriniais laikotarpiais ir pan.) miestams. Kartą per savaitę pristatytas vienas miestas (iš viso šeši ar septyni): pvz. Tartu/Dorpatas... Karantininiams apribojimams nukritus, sienoms atsivėrus, Academia Baltica pakvietė į analogišką seminarą jau pačiame Sankelmarke. Seminaras „Mano ar tavo miestas? Vidurio ir Rytų Europos miestai“ nedubliavo virtualiai vykusio: ir nauji miestai įtraukti, ir kiti lektoriai pakviesti.

Gegužės 13–15 d. (t. y. nuo penktadienio pavarės, ištisą šeštadienį, iki sekmadienio pietų) vy-

Sankelmarko akademija.

kusiame seminare skaityti devyni pranešimai, taigi tiek pristatyta ir kitosios tapatybės miestų. Seminaro klausytojus, kaip visad pasveikino Sankelmarko akademijos (ir visų jos padalinių) vadovas dr. Christianas Pletzingas, pristatęs ir dvi šio renginio moderatores – dr. Kirsten Schulze ir dr. Kristiną Küntzel-Witt; pasisakyta: visi trys pažįstami nuo Travemiundės Baltijos akademijos (Ostsee Akademie) laikų (Sankelmarke analogiška švietėjiška ir bendrystės su Baltijos šalimis veikla pradėta 2001 m.).

Dar prieš kelionę susipažįstant su programa pirmiausia žvilgsnis užfiksavo du pranešimus: apie Klaipėdą/Mėmelį – pranešėja dr. Ruth Leiserowitz; ir apie Vilnių – pranešėjas dr. Alexanderis Mionskowskis.

Vokietijai, bet kartu Varšuvos universitetui atstovavusios dr. Leiserowitz ryšiai su Lietuva seni ir įvairiapusiai: ji yra dirbusi Klaipėdos universitete, daugelį metų priklauso Thomo Manno kultūros centro (rengiančio Thomo Manno festivalį) kuratoriumui; neseniai ji išleido knygą „Žydai Klaipėdoje (Mėmelyje)“. Po jos pranešimo savo pagiriamąjį vertinimą reziumavau: korektiškas. Juk pristatant istorijos virsmus patyrusius miestus nesunku pasiduoti tendencingumui, faktus interpretuoti pagal turimą „savo naratyvą“. Leiserowitz prane-

šimas, galima sakyti, buvo koliažinis, sudarytas iš teminių blokų: šiandienos Klaipėda, istorinė Klaipėdos/Mėmelio gija ir žydai Klaipėdoje. Pasakojimas pradėtas ir baigtas žodžiu bei vaizdais pristatant dabartinę Klaipėdą. Priminta: tai trečias pagal dydį Lietuvos miestas, svarbus uostas. Žinoma, šiandiena yra persmelkta praeities – štai kad regėjome ekrane dabartinį miesto herbą, sakyta: jis istorinis. Daryti ekskursai į istorines gelmes: tai Livonijos ordino įkurtas (1252 m.) Miumelburgas – net kiek anksčiau už Kionigsbergą. Malonu, kad pranešėja pažymėjo: Melno taikos dokumentuose nurodytas ir Mėmelis, ir Klaipėda. Priminta: trumpam Mėmelis buvo tapęs Prūsijos sostine – kai karų su Napoleonu metu kaizeris kartu su karaliene Luize per Kuršių neriją pasitraukė į šį savo valstybės pakraštį, apie pusmetį čia rezidavo. XIX a. vidury kildė didelis gaisras, bet, palyginti, greit atstatytas. XIX–XX a. sandūroje Mėmelis atitiko europinio miesto standartus – ir tramvajus bėgiais riedėjęs, ir užsienio konsulatai bei prekeiviai buvo įsikūrę; gana gausi buvusi anglakalbė kolonija. Kai kurie miesto „vizualiniai akcentai“ išnykę jau pokary – štai Šv. Jono bažnyčia (kurią norima atstatyti).

Pranešėja „pareklamavo“ galimybę į Klaipėdą atvykti kruiziniais laivais, iš čia autobusais aplankyti Kuršių neriją arba Palangą, o gal tiesiog pasivaikščioti po senamiestį. Į nuotrauką su Taravos Anikės skulptūra prieš Teatro pastatą auditorija atsisaukė: Simonas Dachas... Pranešėja paliudijo ir skirtingų žvilgsnių į tą patį objektą galimybę: štai skulptūra „Atsisveikinimas“ prie stoties moteris su vaiku, rankoj lagaminą laikanti; Leiserowitz paliudyta: skulptūrą fundavo Vokietijoje susibūrę memelenderiai, taip pažymėdami patirtąjį išvarymą iš gimto krašto; bet šis namų netekties simbolis (ypač su stoties nesunkiai sukeliama gyvulių vagonų vaizdiniais) lietuviams įgijęs kitą prasmę...

Kaip minėta, pasakojimo blokelis buvo skirtas žydų temai. Dabar šiai bendruomenei Klaipėdoje priklauso apie 300 asmenų, jie naudojami nedidele sinagoga, buvusią koplyčia. XIX–XX a. sandūroje (t.y. Rytprūsiams/ Vokietijai priklausant) veikusios ir žydų kultūros, sporto organizacijos, ir atskirų asmenybių įtaka buvo ryški. Štai Mėmelis suteikė veiklos erdvę ir garsiam sionizmo veikėjui Dovydui Volfsonui (pasitraukusiam iš carinės imperijos sudėtyje atsikūrusios „Didžiosios“ Lietuvos), tapusiam pasaulinės sionistų organizacijos prezidentu. Populiarių (ir ilgalaičių – net dabar „egzilyje“ gyvuojantį) laikraštį „Memeler Dampfboot“ XIX a. antrojoje pusėj redagavo rabinas, taip pat sionizmo pasekėjas Isaacas Rūlfas, tad suprantama, jokių antisemitinių pasakymų nepublikuota (jų jau būta Berlyno spaudoje). O žydų prekybininkai stengėsi pritraukti ir lietuvius laukininkus, atvykstančius į turgų – štai prie prekės ir žodelį „Kaina“, ne tik „Preis“ įrašydavę...

Vėl grįžtant prie bendro istorinio pasakojimo, nuotraukomis iliustruotas prancūzų pulkų atvykimas 1920 m. (po Versalio taikos jiems pavedus atskirtąjį nuo Vokietijos Klaipėdos kraštą administruoti). Priminta: 1923 m. lietuviai Klaipėdą užėmė, tik pastangos integruoti kraštą į Lietuvos sudėtį nebuvo labai sėkmingos. Oficialiai pripažinta dvikalbystė, bet vyravo vokiečių kalba. Lietuvos valdžia kaip atsvarą dominuojančioms vokiešioms mokykloms įkūrė lietuvišką Vytauto gimnaziją.

Tęsinys kitame numeryje